

SAĞLIK VE SOSYAL GÜVENLİK

KONSEPT BELGE (TASLAK)

Türkiye 2053 | Stratejik Lokomotif Sektörler
SAĞLIK VE SOSYAL GÜVENLİK

ANA TEMA

“SAĞLIK VE SOSYAL GÜVENLİK”

ALT TEMALAR

Sağlık Politikaları Kapasite İnşası

Herkes İçin Sağlık Vizyonu ve Global Sağlık Diplomasisi

Çok Boyutlu Sağlık Turizmi, Proaktif Alanlar

Sosyal Güvenlik

Sosyal Güvenlik ve Sivil Toplum Kurumsal Kapasite

Sağlık Politikaları, İnsan Kaynağı ve Kapasite İnşası

Sağlık ve Sosyal Güvenlik, Tarihi Referans Kurumlar ve Yeni Yorumlar

Sağlık ve Sosyal Güvenliğin Finansmanı Riskler ve Fırsatlar

Sosyal Güvenlik Reformu: Proaktif Öneriler

KAPSAM

Sağlık, yaşayan her canlı türünün devamlılığını sürdürebilmesi için korunması gereken temel değerdir. Bu gerçek, sağlık konusunun tarih boyunca devletlerin sorumlulukları altında, kurumsallaşmasına neden olmuştur.

Ülkemizde de Cumhuriyet'ten bu yana sağlık konusunun kapsamı genişlemiş, izleyen siyasi dönemlerde kamusal sağlık politikaları ve sorunları sürekli tartışılan bir temel alan olarak önemini sürekli artırmıştır. Sosyal güvenlik ise; çalışma hayatı ve barışı, iş sağlığı ve güvenliği, sağlık güvencesi, istihdam, yoksulluk, sosyal dışlanmanın önlenmesi, kimsesizlerin topluma kazandırılmaları, alkollü içki, sigara ve uyuşturucu madde kullanımının en aza indirilmesi gibi hususları içeren bir süreçtir. Muhtemel ekonomik ve sosyal risklere karşı önceden gerekli önlemler alınarak vatandaşlara gelir sağlamak üzere oluşturulan ve korunma garantisi sağlayan kamu harcama sistemidir.

Sosyal güvenlik sisteminin temelinde iş ve gelir güvencesi, sağlık güvencesi ve gelecek endişesi yatmaktadır. Uzun ve kısa vadeli sosyal sigortalar, sosyal hizmetler, sosyal yardımlar, bunların birbirleri ile olan ilişkileri ve finansman şekilleri bir bütün olarak sosyal güvenlik sistemini oluşturmaktadır.

Sosyal devlet; hizmet üreten, ekonomik ve toplumsal düzenin adil bir şekilde yürütülmesini sağlayan, vatandaşlarına insan hak ve onuruna yaraşır bir yaşam düzeyi sunan, ekonomik ve sosyal nedenlerle güçsüz duruma düşmelerini önlemek için gerekli tedbirleri alan bir devlettir.

Sosyal güvenlik sisteminin en temel hedefi de, eşitlik ve adalet ilkelerinin yerine getirilebilmesi ve toplumsal dayanışmanın temin edilebilmesi için, vatandaşların yoksulluğa karşı korunması ve insan onuruna yaraşır bir hayat sürmelerinin güvence altına alınmasıdır. Sosyal güvenlik sistemi; sosyal devlet ve sürdürülebilir kalkınmanın en önemli göstergelerinden biridir. Sosyal ve ekonomik risklerin toplumsal bir paylaşım ve dayanışma ile giderilmesini sağlayan bir mekanizmadır.

Dünyada derinleşen ekonomik kriz ve küreselleşme süreci; çok boyutlu - sofistike rekabet, işsizlik, yoksulluk ve toplumsal dışlanmayı beraberinde getirmekte, etkin bir sosyal güvenlik sisteminin varlığı kaçınılmaz hale gelmektedir. Bütün dünyada sosyal ve ekonomik sorunların şiddetlenmesi nedeniyle sosyal güvenlik sistemlerinin önemi her geçen gün daha da artmaktadır.

Gelişmiş ülkelerde uzayan insan ömrü, azalan doğum oranı, ekonomik büyümenin yavaşlaması, sağlık hizmetlerinde maliyet artışı, kronik hale gelen işsizlik ve yardımlar nedeniyle sosyal güvenlik harcamaları artmakta ve sosyal güvenlik sistemleri ciddi finansman krizi ile karşı karşıya bulunmaktadır.

Ayrıca sanayi toplumundan hizmet ve bilgi toplumuna geçiş dolayısıyla sanayi toplumu için oluşturulan sosyal güvenlik sistemleri, ekonomik ve sosyal yapıdaki hızlı değişimler nedeniyle ihtiyaçlara cevap vermekte yetersiz kalmaktadır.

Sosyal güvenlik sisteminin önemli bir mali kriz içinde bulunması nedeniyle, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde köklü reform süreçleri yaşanmakta ve sosyal devletin sorumluluk sınırları yeniden gözden geçirilmektedir. Krizden çıkış amacıyla, sistemin daha etkin ve ekonomik olarak düzenlenmesi, toplumun en çok ihtiyaç duyan kesimlerine hizmet götürülmesi, sosyal güvenlik sistemlerinin popülist uygulamaların dışında tutulması ve sosyal güvenlik kuruluşlarının özerk ve bağımsız bir statüye kavuşturulmasına önem verilmektedir.

Tüm dünyada olduğu gibi, Türkiye'de de sağlık ve sosyal güvenlik sistemi; nüfus ve finansman konularının yanı sıra kurumsal ve idari yönden de çok ciddi ve karmaşık sorunlarla karşı karşıya bulunmaktadır. Bu sorunlara giderek artan sağlık harcamaları da eklenince, sosyal güvenlik sisteminin finansman açıkları, ülkemizin kalkınma sürecinde karşılaştığı en önemli sorunlardan biri haline gelmektedir. Ekonomik ve sosyal refah ile birlikte nüfusun yaşlanma sürecine girmesine rağmen erken emeklilik uygulaması, sistemi finanse edenlerin sayısını azaltarak aktif-pasif sigortalılık dengesini bozmuş, ciddi prim kaybına neden olmuş ve sosyal güvenlik harcamalarını artırmıştır.

Prim ödemelerinin istenilen düzeye ulaşamaması, prim afları, hizmet borçlanmaları, prim borçlarının yapılandırılması gibi nedenlerle finansman sorunu artarak devam etmiştir. İşsizlik, kayıt dışı istihdam ve kaçaklar sorunu sosyal güvenlik sisteminin ciddi boyutlarda gider kaybına uğramasına yol açmış, aktif sigortalı sayısı yeterince artıramadığı gibi, sigorta ücretleri ve çalışma süreleri eksik bildirilmiştir. Yaşlılık aylığı alanların destek primi ödeyerek tekrar çalışma hayatına katılması, kayıt dışı istihdamın büyümesine yol açmış, sendikal haklar ve toplu pazarlık sistemini de olumsuz yönde etkilemiştir.

Bu süreçte Türk sağlık ve sosyal güvenlik sisteminin karşılaştığı sorunların kamu finansmanı üzerinde yarattığı baskı, temel ekonomik göstergeleri de olumsuz etkilemeye başlamış ve sosyal güvenlik sistemi, Türk ekonomisinde istikrarsızlık yaratan unsurlardan biri haline gelmiş, sosyal güvenlik sisteminin geleceği ve sürdürülebilirliği tehlikeye düşmüştür.

Türk sosyal güvenlik sistemi, mevcut üçlü kurumsal yapıda (Sosyal Sigortalar Kurumu, Emekli Sandığı ve Bağ-Kur) yaşanan norm ve standart farklılığı, farklı mesleki faaliyetler, farklı sağlık kurumlarından hizmet alma, farklı yasal düzenlemeler ile oldukça karmaşık, merkeziyetçi bir sistem haline gelmiş, sosyal güvenlik sisteminin mevcut sorunlarına çözüm getirmek amacıyla 2006 yılında yürürlüğe giren 5502 sayılı Kanun ile sosyal güvenlik kurumları tek çatı altında birleştirilerek, tüm yetkiler Sosyal Güvenlik Kurumuna devredilmiştir.

Sosyal güvenlik sisteminde 1990'lı yıllardan itibaren başlayan yeniden yapılandırma süreci 2002 yılından sonra hız kazanmış, finansman sorununa çözüm bulunabilmesi için istihdamı teşvik edici politikalar ön plana çıkarılmış, emeklilik sigortalarına ilişkin bazı reformlar gerçekleştirilmiş, emeklilik yaşının yükseltilmesi, prim ödeme süresinin uzatılması ve sağlık harcamalarının kısıtlanması gibi önlemlere ağırlık verilmiştir. Ancak, yapılan bütün iyileştirmelere rağmen sosyal güvenlik sisteminin uzun dönemde kendi öz kaynakları ile mevcut hizmetleri sağlamasının zor olması nedeniyle sistemin finansman açıklarının devam etmesi ve bu açıkların hazine tarafından karşılanmasının bütçeye yeni yükler getirmesi beklenmektedir.

Sürdürülebilir sosyoekonomik kalkınmanın temelini, sürdürülebilir sosyal güvenlik yaklaşımı oluşturmaktadır. Devlet bütçesinden karşılanan yüksek sosyal güvenlik finansman açıkları; sosyal devleti, toplumsal barışı ve ülke ekonomisinin geleceğini tehdit etmektedir. Sosyal güvenlik; sürdürülebilir kalkınmanın dinamik gücü, üretim ve verimliliğin en etkin unsuru, insan sağlığının güvencesi, gelirin adil dağılımı için toplumsal barış ve adaleti sağlayacak bir araç ve gelecek endişesi duymayan bireylerin garantisi olması bakımından da demokratik rejimin sigortası olarak kabul edilmektedir.

Bunun için; sosyal güvenlik sisteminin tüm nüfusu kapsayacak hale getirilmesi, emekli ve diğer hak sahiplerine ödenen aylıkların - sisteme sunulan katkıyı temel alan adalet temelinde - güçlendirilmesi, sistemin gelir ve giderleri arasında uygun bir dengenin tesis edilmesi ve bunun sürdürülebilirliğinin sağlanması, sistemin açık ve şeffaf hale getirilmesi, primlerin ödenebilir bir seviyede tutulması, sağlık hizmetlerine erişimin kolay ve nitelikli olması ve yoksullukla mücadele edebilmesi gerekmektedir. Bu süreçte kamu kurum ve kuruluşları kadar bireyler ve sivil toplum örgütlerine de büyük iş düşmekte, sağlık ve sosyal güvenlik kapsamındaki herkesin, sosyal güvenlik kuruluşlarının devlete değil vatandaşlara ait olduğunun bilincine varması gerekmektedir.

Gelecek vizyonu stratejik hedefi olan sürdürülebilir kalkınma yaklaşımı, bir çerçeve stratejidir. Bu strateji; sürdürülebilir sağlık ve sosyal güvenlik hedefini de içermektedir. Amaç, sürdürülebilir kalkınma çerçevesinde, sağlık ve sosyal güvenlik konusunda siyasi ve toplumsal bir tartışma başlatmak ve ulusal düzeyde gerekli tüm çerçevelerin oluşmasına katkıda bulunmaktır.

Modern sağlık ve sosyal güvenlik uygulamalarını teknik ve yönetim düzeyinde yüksek verimlilikle uygulamakla birlikte yeni bir strateji olarak; insan mutluluğunu temel alan, soyut projelere yatırım yapan, maddi, manevi insan güvenliğini merkeze koyan ve bu temelde - tarihî referanslarından da ilham alarak - proaktif kurumların inşasını hedefleyen/destekleyen bir vizyonun kurumsallaşmasına stratejik katkı sunmak da sektör çalışmalarının misyonu olarak tanımlanmıştır.

“Sosyal güvenlik”; çalışma hayatının düzenlenmesinden çalışma barışına, iş sağlığı ve güvenliğinden toplumun tüm kesimlerinin sosyal güvenliğini sağlayacak ve istihdamı artıracak şartları sağlamaya, yurt dışında çalışan Türk işçilerinin çalışma hayatı ve sosyal güvenlikle ilgili hak ve menfaatlerini korumaya ve bunların sürdürülebilirliğini sağlamaya, sosyal devletin gereği olarak kimsesizlerin yaş gruplarına göre topluma kazandırılmalarından yoksulluk ve sosyal dışlanmanın önlenmesine ve alkollü içki, sigara ve uyuşturucu madde kullanımının en aza indirilmesine kadar geniş bir alanı içermektedir.

Sosyal güvenlik olgusu sosyal sürdürülebilirliğin en temel faktörlerinin başında gelir. Toplumlar kadar bireylerin de hassas olduğu üç sosyolojik sinir ucu vardır. Bunlar; **iş-gelir güvencesi**, **sağlık güvencesi** ve **gelecek endişesidir**. Dolayısıyla Proje kapsamında saptanan Lokomotif Sektörler’in en önemlisinin “**Sağlık ve Sosyal Güvenlik**” olduğunu söylemek doğru olacaktır. Her türlü sürdürülebilirlik, **iktisadi denge** ve yukarıda saydığımız üç unsurda sağlanan **güven** kavramları üzerine oturarak sosyal barışı tesis eder.

Günümüz küresel ekonomisi “iki taş arasına sıkışıp da çatlamadan dengede durabilen yumurta kadar kırılgan” bir yapıdadır. Geçmişte neredeyse sekiz yılda bir ortaya çıkan ülkesel, bölgesel ya da küresel ekonomik krizlerin etkisi önce finansal piyasaları ardından da reel sektörü etkilemiştir. Krizlerle iktisadi dengenin bozulması; önce istihdamın azalmasıyla iş-gelir güvencesini sonra sağlık güvencesini etkilemekte ardından bireysel ve toplumsal gelecek korkusunu besleyerek sosyal güvenliğe zarar vermektedir.

HEDEF KİTLE

T.C. Sağlık Bakanlığı
T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
T.C. Kalkınma Bakanlığı
T.C. Ekonomi Bakanlığı
T.C. İçişleri Bakanlığı
Eğitim Kurumları
Düşünce Kuruluşları
İlgili Sivil Toplum Kuruluşları
Sektörel ve Mesleki Birlikler
İl Özel İdareleri
Yerel Yönetimler

TÜRKİYE 2053 PROJESİ “STRATEJİK LOKOMOTİF SEKTÖRLER”

EYLEM / ÇALIŞMA PLANI (TASLAK)

Bilimsel Katılımlı Atölye Çalıştayları

Sektörel Kongre (Ulusal ve Uluslararası)

Akil Kişiler Kurulu Toplantıları

Sektörel Toplantılar (Bölgesel)

Ankara Toplantıları (Sektörel - Başkent Bürokrasisi)

TV Programları Medya Konferansları

Karar Alıcı Organlara Brifing Toplantıları

Sektörel - Bölgesel Araştırma Alt Projeleri ve Raporları Hazırlanması

Sektörel Raporun Yayınlanması

Diğer Akademik Çalışmalar (Kitap, Makale, Tez v.b.)

Ana Belgenin Sürekli Güncellenerek Yayınlanması

İl Toplantıları (Sektörel Konsept - Valilerin Liderliğinde)

Taslak belgenin geliştirilmesi için görüş ve önerilerinizi tavsiye@turkiye2053.org adresine iletebilirsiniz.